

Pühajärv, mille kallastel toimus rahva ülestõus

Ooper eestlaste püüdlusest vabadusele

Reede õhtul esietendus riiklikus teatris „Estonia“ G. Ernesaksa ja J. Sütiste ooper „Pühajärv“. Pidulik avaetendus tähistas uut suurt võitu meie kunstielus, olles seda pidulikum, et teos toodi lavale meie vabariigi 6. aastapäevaks. Kuue aasta jooksul kaks algupärast ooperit, ja seda ajal, kus enamikul neist aastaist möllas sõda, on saavutus, mille üle Nõukogude Eesti võib uhkust tunda.

Uue ooperi võitis viimse võimaluseni saali täitev külastajaskond vastu suurte kiiduavaldustega. Esietenduse lõppedes leidis aset ooperi muusika looja ja lavastuse muusikajuhi ENSV teenelise kunstniku Gustav Ernesaksa austamine kestvate ovatsioonide saatel. Suurt kiitust pälvisid ka lavastaja Eino Uuli, lavakujundaja ENSV teeneline kunstitegelane Voldemar Haas ja kogu tegelaskond eesotsas teeneliste kunstnike K. Otsa ja Tiit Kuusikuga. Teistes kandvates osades laulsid Meta Kodanipork, Jenny Siimon, Linda Sellistemägi, Vootele Veikat, Benno Hansen, Ott Raukas jt.

Kaunis pildistik, jõuline ja elav värss ja omapärane veellev muusika anr ad kokku teose, mis lisandub kõrge saavutusena meie ooperirepertua varasalle.

Ooperi sisu kajastub eesti rahva kannatuste katkeline liigse orjuse koorma all, mis väljendus Pühajärve ülestõus 1841. a. Talurahvas otsustab saata saadikud Riiga kuberneri juurde palvega orjuse vähendamiseks ja maa saamiseks. Pühajärve parun aga on sinna juba ette jõudnud ja nurjab talupoegade õigusotsimise retke. Paruni mõjutusel vangistatakse mehed mässajetena. Kodus aga ootab talurahvas oma saadikuid ja nende retke tulemusi. Lõpuks saabuvadki viimased, kuid põgenikena, kerjusteks maskeerituna. Nüüd on talurahval selge, et abi ege õigust pole loota kõrgemalt poolt, vaid seda tuleb endal võtta. Planeitsetakse ülestõusu. Paruni kutsel saabub sõjavägi, ja reetmise tagajärjel surutakse vastuhakk ma-

ha. Ooperis väljendub teravalt ühiskondlik konflikt, mille peegliks on mõisnike omavoli ja talurahva võimatuseni talumatu olukord. Tegelasjukudena esinevad Pühajärve talupoegade saadik Peep, tema mõrvoja Maidu, Peebu ema, sepp, rehepapp, kubjas oma reetliku ja armukadedana tütreaga, kirikupapp, parun ja tolleaegseid võimukandjaid.

Ooperi tegevustik kulgeb töö juurest õitseliste manu, kuberneri lossis, talurahva tantsuplatsil, mõisas. Näeme ka lahinguepisoodi ja selle äpardumist, kuid mitte lootusetut, vaid tulevikku viitava õigluse võidu aimusega.

Libretist on andnud teksti kohati rahvaluule vormis, paiguti riimivärssides, kuid osalt ka nende segavormis. Ohtralt leidub aga lü-

hikest vabavormilist dialoogi, millega libretist saavutas pinevust, mis aga muusika seadjale kahtlemata raskendas sobiva muusikalise lahenduse leidmist, kartuses sattuda vormilõtvusse või kuivusse. Helilooja on aga teksti iseloomust tingitult valinud mooduse, et ta paigutas õhike- sed dialoogid ja ütlused vastava arengulise jaotusega muusikalise tausta raamidesse, millega saavutas tasakaalu ja helilise kumeruse. Prof. Ernesaks ise tähendab, et ta on püüdnud reljeefsemalt välja joonistada karaktersemaid kujusid, nagu rehepapp (humoorika varjundiga), kirikupapp (koomika lisandiga), parun, kubjas jne. Ooperi muusikas on heliloojal õnnestunud anda sündmustikule tabavat iseloomustust, teha mõistetavaks toimingud ja tegelaste karakterid kõigi inimlike varjunditega.

Huvitavad on juhtmotiivid ooperi muusikas, mis nihutavad meile sündmustiku, ideestiku ja tegelased palju lähemale. Tähelepanavamaid juhtmotiive on Pühajärve motiiv, mis iseloomustab seda aega, sealset elu, mõisa surve motiiv, õitseliste motiiv jne. Ooperis teju me tema üldiselt lüürilist iseloomu, kuid ka dramaatilised elamused saavad vastavalt haarava väljenduse. Hinnatav on samuti ooperi optimistlik põhitoon. Et helilooja on meie tunnustatavaid koorijuhte ja koorilaulude komponiste, siis on teoses eriti haaravad koori osad. „Pühajärve“ muusika on otsekohene ja selge, kajastades meeleolusid ja elamusi.